

מראי מקומות - מגילה

ז:

א. קיימת בנו משלוח מנות

רש"י לא גרס ומתנות לאביונים, ויש לעי', מהו החי' דקיים בו משלוח מנות, וכן הק' המהרש"א, וכ' דע"כ צריך לגרוס גם ומתנות לאביונים, ומה דקיים מתנות לאביונים הוא משום דמנה משמע כל דהו, ולכן צריך ב', אבל מתנה יש בה שיעור נתינה. וא"כ, כיון דשלח לו ב' מנות גדולות, אמר לו דקיים ג"כ מתנות לאביונים, דהי' שיעור נתינה אפי' מלבד השיעור מנות. ולכן דקדק לומר דקיימת "בנו", דהיינו דקיים במשפחתו, דלגבי מתנות לאביונים צריך ליתן לב' בני"א, ולכן קיימו רק במשפחתו. ומבואר מדברי המהרש"א דס"ל דיכול לצאת מתנות לאביונים ומשלוח מנות בב"א, אבל ע' בטורי אבן דס"ל דאינו יכול לצאת שניהם בב"א. וע' בפרי חדש נקט דהחי' הוא בהמשלוח מנות, וביאר דלשון מנות לכאן משמע רק מאכלים, והחי' הוא דיכול לצאת חובתו אף במידי דשתיי'. וע"ע בהג' יעב"ץ כאן מש"כ בכל זה.

ב. אי חקלאה מלכא ליהוי וכו'

ויש לעי', אם טעם משלוח מנות הוא משום שיהי' לו די ספוקו בסעודה, א"כ מה לי אם השולח נעשה עשיר או לא. ואם הטעם הוא כדי להרבות רעות, א"ש, דיש לומר דאינו מרבה רעות כ"כ אם אינו משלח מה שהי' יכול לשלוח. ויש לדון גם לטעם שמחה, אם יש לומר דמגרע השמחה במה שאינו מקבל מה שהי' יכול המשלח לשלוח. וע' במהרש"א בביאור דבריו.

ג. מחלפי סעודתייהו

רש"י פי' דבפורים א' הי' זה אוכל עם זה, ובפורים הבא סועד חבירו עמו. אבל הר"ן (ג: בדפי הרי"ף) פי' דכל אחד שלח סעודתו לחבירו, שלא הי' להם מספיק לשלוח מנות וגם לצאת הסעודה, ולכן היו צריכים להחליף אהדדי. והק' הבית יוסף (או"ח תרצ"ה, ד') על רש"י, דא"כ היאך יצאו מצות משלוח מנות, ואם לא יצאו עי"ז, א"כ מאי אתא לאשמעינן [ומשמע דלפי הר"ן א"ש, דהחי' הוא מה דיכולים להחליף הסעודות ולצאת בזה]. וכ' הדרכי משה דל"ק על רש"י, די"ל דס"ל דמשלוח לאו דוקא, וגם סגי בהא דחבירו אוכל אצלו, וזהו החי', דיוצא בזה הבעל הבית [ולא ביאר איך הדין עם השני, ומשמע דס"ל דאינו יוצא, אלא דהחי' של הגמ' הוא דהראשון יצא]. וע' בב"ח שם דכ' דבאמת שניהם היו יוצאין בזה, דכיון דטעם משלוח מנות הוא כדי שיהא שמח ושש עם אוהביו ורעייו וכו', א"כ אם יסעוד א' עם חבירו ורעהו, הרי הם בשמחה ובטוב לב משתה יחד, ופטורים הם מעתה מחיוב משלוח מנות.

ד. קם רבה שחטי' לר' זירא

כ' הר"ן (ג: בדפי הרי"ף) בשם ר' אפרים דמההיא עובדא דקם רבה ושחטי' לר' זירא, אידחי לי' מימרא דרבא דמיחייב איניש לבסומי בפוריא, ולא שפיר למעבד הכי. אולם הרי"ף שם הביא דין זה דמיחייב איניש וכו' לדינא, וכן פסק בשו"ע (או"ח תרצ"ה, ב').

ה. כאן במכשירין שא"א לעשות מעיו"ט

תוס' דייקו מכאן דרך במכשירין אמרי' החילוק בין אפשר ללא אפשר, אבל באוכל נפש גופא אין חילוק, וא"כ לעולם מותר. וא"כ הק' מהא דמגבן והחולב וכו' חייב מלקות, הא אוכל נפש הם, ומה לי דהי' יכול לעשותן מעיו"ט. ותי' דיש ב' חילוקים, יש חילוק בין אם המאכל עדיף טפי אם עושהו ביו"ט או לא, דאם אין שום מעלה לעשותו ביו"ט, א"כ אפי' באו"נ עצמו אסור לעשותו ביו"ט. אבל במכשירי אוכל נפש, דלעולם אין שייך הסברא דמפיג טעמו, אז החילוק הוא בין אפשר ובין אי אפשר לעשותו בעיו"ט [והעיר האור החמה דבעצם גם באו"נ עצמו מה שמפיג טעמו לכאן חשיב כא"א, וא"כ או"נ הוי דומה למכשירי או"נ, וכ' דאה"נ, אלא דאין שייך לקרות שם א' לשניהם].

אבל שי' התוס' בביצה (ג) ושבת (צה) אינו כן, דס"ל דבאמת באוכל נפש עצמו אין חילוק בין אם יהי' עדיף לו אם עושהו ביו"ט או לא, לעולם מותר. וכ' תוס' בשבת דהאסור במגבן וכו' הוא אם עושה כן סמוך לשקיעה, וא"כ אינו לצורך יו"ט כלל, אבל בלא"ה מותר. ותוס' בביצה כ' דמה דצידה אסורה הוא משום הא דאי' בירושלמי דרך מלישה ואילך מותר, אבל קודם לכן אסור, וצידה דומה לקוצר.

וע' רש"י בביצה (כג:) דכ' כחילוק תוס' כאן, דהחילוק הוא בין אם הי' אפשר לעשותו מעיו"ט או לא [אלא דמשמע דמחלק בין אפשר לעשותו מעיו"ט, וכמש"כ תוס' כאן במכשירין, ולא תלוי רק אם יהי' עדיף טפי אם עושהו בעיו"ט או לא, וצ"ע].

(עוד יש לע' קצת, דתוס' כאן ובשבת צה. הק' מכאן להגמ' בשבת, אבל לא הביאו הא דצידה, והתוס' בביצה אינם מביאים הא דשבת והא דמגילה, וצ"ע בכל זה).

ו. ונקלה אחיך לעיניך, כיון שלקה הרי הוא כאחיק

הק' הטורי אבן, מנ"ל דמייירי במלקות של חייבי כריתות, דלמא מייירי במלקות של חייבי לאוויין, דמתכפר להן ע"י מלקות, אבל חייבי כריתות, אע"פ שלקה עדיין עונש כרת עליו. ותי', א) דכיון דס"ל דחייבי כריתות נכלל בכלל מלקות הנאמר באותה פרשה, א"כ קרא דונקלה אחיך נמי עלייהו קאי. ב) אי"צ להשמיענו דמי שחייב מלקות ולקה, דהרי הוא כאחיק, דפשוט דמתכפר לו ע"י מלקות, כיון שאין עליו עונש אחר.